

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Ḳodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Yesha‘yah

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 598 [1837 oder 1838]

גכ היעשי

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9106

כג (א) הילילו אניות
 תרשיש. שהיו מתעשרים
 על ידי סוקרי לור שהיו
 מביאים אניות תרשיש
 סחורה ללור. תרשיש שם
 היס: בני שודד מבית מבוא.
 כי שודד מבטנים מקום
 שהייתם רגילים לסונדק
 מלכוא עוד לחובו ולס
 יהיו עוד לכנס מקום בלור
 ללון שם: מארץ כתיס.
 הם הרומיים: נגלה למו.
 השודד לאנשי לור ד"ח
 מארץ כתיס נגלה לאנשי
 תרשיש שוד של לור שברחו
 בני לור אלל כתיס ומשם
 נשמעה שמועה: (ב) דומו
 יושבי אי. התאבלו ושבו
 דומים יושבי אי היס למה
 סוקרי לידון עובדי ימים
 היו רגילים למלאות כל
 סחורה עבשו בשחטול לור
 חסול לידון עמה שסמוכות
 היו זו לזו בתוך מהלך יום:
 (ג) ובמים רבים. היס
 בא זרע ממלכי היושבות
 על נהר שיחור אל לור:
 קציר יאיר. מלרים היס
 חנואה של לור. שיחור היא
 נילוס שנא' (יהושע י"ג)
 מן השיחור אשר על פני
 הכרי' והיו מביאים התבוא'
 ללור באניות מכרי' ותהי.
 לור: סחר גויס. מעס רב
 שהיה בה כל הגויס מביאין
 לה סחורה: (ד) נושי לידון.
 שטשל ללור: כי אמר יס. כי

כג

(א) משא צר

הילילו אניות תרשיש

כי שודד

מבית מבוא

מארץ כתיס נגלה למו:

(ב) דמו ישבי אי

סחר צידון

עבר ים מלאוד:

(ג) ובמים רבים זרע שחר

קציר יאור תבואתה

ותהי סחר גויס:

(ד) נושי צידון

כי אמר ים

מעוז היס לאמר

לא חלתהי ולא ילדתהי

ולא גדלתהי בחורים

רוממתהי בתולות:

כאשר

אמרו לור היושבי' במעוז היס שהוא עיקר ראש המלכו' הריני נכמי שלא חלתי ולא ילדתי בזורי' כי כולם

ב א ו ר

חז"ל כי סוקרצ כלכל כל האומות, וא"כ גם לור כלכל. אולם אם כבר הותרה
 הרצועה ונאמר שהנבואה הזאת כל תורה על נבוכדנצר בדעת הקדמונים, הנה כל
 אחשוב זאת לי לעון אם אחזיק בדעת החכם געועניוס שהנבואה הזאת נתמלאה ע"י
 שלמנאסר מלך אשור, בי כן ספר לנו הסופר יוסף בן מתתיה כי אחרי שלכד שלמנאסר
 את שמרון בשנת שש ליחזקיהו כמפורט במ"ב (י"ח י') שם פניו מול מלכות לור ולכד
 לידון ועוד איזהו ערים בלורות, גם העיר פלועטירוס היא לור הישנה פתחה לו
 שעריה, ומה שיראה בהשקפה ראשונה מתנגד לדעת הזאת בפסוקים הנאים אבאר
 אי"ה במקומם.

כג

- (א) פֶּעֶרְהָאֲנָנִים אִיבֵּעַר צַר :
הִיִּלְעַט , אִיהֵר שִׁפְעָע פֶּאֵן תְּרַשִׁישׁ !
דַּעַן זִיא אִיזָּז צַעֲרִשְׁטָאָרַט ,
זָא דַּעַר הוּיז — זָאָנְדַּעַר אֹונטֶּעֶרֶקֹונפֶּט ,
פֶּאָם לֶאָנְדַּעַר כַּתִּים הֵעַר ווִירד'ס אִיהֵנַעַן אָפֶּעֶנְבֶּאָרַט *
(ב) עֲרִשְׁטָאָרַעַט , כַּעֲוֹאָהֵנַעַר דַּעַר קִיסְטַעַו !
דַּעַר קִיפֶּמָאָן צִירוֹן'ס ,
דַּעַר כַּעֲפֶּאָהֵרַעַר דַּעַם פֶּעֶעֲרַעַם פִּילֶלְטַעַן דִּיך .
(ג) דוּרְךְ מֶאֶכְטִינַע גַּעֲוֹאָסְסַעַר קֶאָם דִּיא זָאָט דַּעַם נִילַס ,
דִּיא עֲרַנְטַעַד דַּעַם שְׁטַרָּאָמַעַם אַלַס אִיהֵר גַּעֲוֹעֶרְכַּב ,
זִיא ווֹאָר דַּעַר טֶאָרְקַט דַּעַר פֶּאָלְקַעַר .
(ד) שְׂאָמַע דִּיך , צִירוֹן !
דַּעַן עַם שְׁפִרִיכְט דֶּאָז מַעֲעַר :
* דִּיא פֶּעֶסְטַעַד דַּעַם מַעֲעַר'ס'י זָאָלֶל שְׁפֶּרְעֶפֶּעַן .
* אִיךְ הָאָבַע נִיכְט גַּעֲקֵרִייסַעַט אֹונד נִיכְט גַּעֲכֶּאָרַעַן ,
* נִיכְט גֶּרָאָסְנַעֲצָאָנַעַן יוֹנְגֶּלִינַעַע ,
* נִיכְט אִויפֶּעֲרַצָּאָנַעַן יוֹנְגֶּפֶּרוֹיַעַן * .

כג (א) אניוח חרשיש

תְּרַשִׁישׁ הִיִּתָּה בַּח
לֹור (זוּיֹן טֶחֶכְטֶעֶר) ,
סְטַחְטַט , קֶלֶקְטִינַעַב בַּאָרְךְ
הִיסְפֶּאָנִיעַן , וְכַבֵּר דִּבְרַנּוּ
ע"ז בַּבֶּאָוֶרְנוּ לַסְפֵּר
מַלְכִים , וְנֶאֱמַר דַּהִי"ב
(ט' כ"א) כִּי אֲנִיּוֹת לַמֶּלֶךְ
(שְׁלַמֵּה) הוֹלְכוֹת תְּרַשִׁישׁ עִם
עַבְדֵי חוּרַם אַחַת לְשֵׁלֶשׁ
שָׁנִים תִּבְאֵנ' אֲנִיּוֹת תְּרַשִׁישׁ
נֹשְׂאוֹת זֶהָב וְבַסָּף וְגו' ,
וְכֵן אָמַר יִחְזַקְאֵל (כ"ו י"ב)
תְּרַשִׁישׁ סִחְרַתְךָ מֵרַב כָּל
הַיָּם וְגו' , וְאָמַר הַנְּבִי' עֲתָה
כִּי הַאֲנִיּוֹת הָאֵלֶּה יִלְיָלוּ ,
יַעַן שֶׁדַּר מְבִיחַ , לֹור
שִׁדְדָה מֵהַיּוֹת שֶׁסֶּ בֵּית
וְלֹא תִמְלֹא עוֹד מִבּוֹא ,
וְאָמַר שִׁדְדָה בַּל"ז כִּי הַעֵינִין
עַל הַמֶּקוֹם , וְכֵן כִּתַּב
הַרְד"ק וְהַרְאָב"ע מֵהַיּוֹת
שֶׁסֶ בֵּית מֵהַיּוֹת שֶׁסֶ מִבּוֹא ,
אִךְ כִּפִּי מֵהַ שֶׁאֲמַרְתִּי
לְעֵיל יוֹתֵר נֹרָאָה שֶׁאִינוּ
מוֹסַבֵּי עַל מֶקוֹם הַעֵיב

ווען

(ד . ה . צוּר (טִירוֹס) .

כִּי אִם עַל מֶקוֹם הַאֲנִיּוֹת כְּלוֹמַר הַאֲנִיּוֹת לֹא יִמְלֹאוּ שֶׁסֶ עוֹד בֵּית , כְּלוֹמַר מֶקוֹם מַחֲסֵה
וּמֶקוֹם מִבּוֹא (הַחֶפֶעַן) , זֶהָ מַסְבִּים כִּפִּי הַמִּסּוּפֵּר לָנוּ שֶׁלֹּמֹנָאָסֵר בִּאֲמַת לֹא לָרַב כִּלְלֵי עַל
לֹור שֶׁהִיִּתָּה יוֹשֶׁבֶת עַל אֵן סִלְעַ בַּתּוֹךְ הַיָּם לֹא יִרְהֵ בַּח חֵן וְלֹא אֶפְךָ עֲלֶיהָ סוּלְלָה , אֲבָל בְּכָל
זֹאת נִמְנָעוּ הַאֲנִיּוֹת מִלְּבּוֹא אֶל נִמְל לֹור מִפְּנֵי חֵיל מֶלֶךְ אֲשׁוּר , וְאִךְ אַגַּם לָנוּ הַיּוֹת אֲנִיּוֹת
בַּיָּם כִּבְאֵר סִפֵּר לָנוּ הַסּוּפֵּר הַכ"ל , כִּי הַעֲרִים מִמַּמְלַכַת לֹור אֲשֶׁר הִשְׁלִימוּ עִמּוֹ הַיּוֹ מוֹסְרִין
לָנוּ אֲנִיּוֹתֵיהֶן לְכַבּוֹשׁ אִיִּי הַיָּם : טֶאָרְךְ כַּתִּים , אִפִּילוֹ מֵאֶרֶץ כַּתִּים שֶׁהוּא רְחוק נִגְלָה לְהַם
(לְאֲנִיּוֹת תְּרַשִׁישׁ) זֶה הַשּׁוֹד (רֶאב"ע) , וְכֵן תִּרְגַּם יוֹנְתָן מֵאֶרֶץ כַּתִּים אֲתוֹ עֲלֵיהוֹן ע"כ ,
וְע"ז אָמַר הַרְד"ק הִנֵּה אֲנוּ רֹאִים שֶׁנִּבְכַּדְנִכֵּר הַחֲרִיבָה כַּמְפֹּרֵשׁ בִּיחְזַקְאֵל , וְכַתִּים מִנְּבִי יוֹן
וְא"כ אִיךְ אָמַר מֵאֶרֶץ כַּתִּים נִגְלָה לָמוּ? ע"כ"ל . וְאִילוּי לְדַעַת יוֹנְתָן בִּאֲמַת נֹאמְרָה הַנְּבּוֹאָה
הַזֹּאת עַל חוּרְבֵן לֹור ע"י אֶלְכַסְנֶדֶר מֶלֶךְ הַחֲלַעֲדֶתִיעַן , כִּי גִלְיֹוֹת אֲחֻלַּעֲדֶתִיעַן נִכְלְלוּ בַּשֶּׁס
כַּתִּים (עֵינִין בְּדַבְרֵי הַחֶסֶם גַּעֲוֵעִיּוֹם כֹּאֵן וְכַסְפֵּר הַמְּלִים שֶׁלוֹ) , כִּי בִּאֲמַת כִּפִּי סִפְרֵי הַקּוּרֹות
שֶׁבִידְנוּ לֹא נִחְרַבָּה לֹור לֹא נִמְלֶךְ אֲשׁוּר אִךְ לֹא מִמֶּלֶךְ בָּבֶל , כִּי לֹא נִלְכְּדָה לֹור עַד שֶׁבָּא
אֶלְכַסְנֶדֶר , וְגַם הַרְד"ק אִם אָמַר בְּמִבּוֹא לְפִרְשָׁה הַזֹּאת ו"ל : וּמִכְרַשִּׁי הַעַמִּים אָמְרוּ שֶׁנִּי פַּעַמִּים
נִחְרַבָּה לֹור אַחַת ע"י נְבוּכַדְנֶצַּר חֲרַבֵּן בְּלַתִּי כוֹלֶל , וְאַחַת חֲרַבֵּן הַחֲלַטִי ע"י אֶלְכַסְנֶדֶר הַמוֹקְדוֹן ,
וְשֶׁעַל אֲנִי הַחֲרַבְנוֹת בִּאֹוֹ שְׁנֵי הַנְּבּוֹאֹות הָאֵלֶּה , וְהוּא דֶּרֶךְ אֶחָד וְגַם נִכּוֹן הוּא ע"כ"ל . (ב) דַּמִּי ,
אָמַר בַּתְּחִלָּה דֶּרֶךְ כִּלְלֵי אֶבֶל יוֹשְׁבֵי הָאֵרֶץ הַזֶּה (פֶּעֶנִילִיעַן) יִתְאַבְלוּ וַיִּשְׁתּוּמְמוּ , וְאִם יִזְכּוּר בְּפֶרַעַ
סִחַר לִידוֹן וְכָל אֲשֶׁר הִיָּה עוֹבֵר בַּיָּם לְמַלְאָוֹת אוֹתָךְ בַּסְּחוּרָה : (ג) זֶרַע שֶׁחַר , הוּא נִילוּס
וַעֲיִין בַּבֶּאָוֶרְנוּ לַסְפֵּר יִקּוּשׁעַ (י"ג ג') וְהַעֲנִין בַּמִּים רַבִּים בֹּא לְךָ זֶרַע אֲחַר : תְּבוּאָה ,
יֵשׁ לְפִרְשׁ כִּי קִלְיֵר יִאֹוֹר הִיָּה תְּבוּאָה שֶׁל לֹור שֶׁהִיִּתָּה מִסְפַּקַת אֶת יוֹשְׁבֵיהָ בְּקִלְיֵר יִאֹוֹר , וְגַם
וְתֵהִי סִחַר גּוֹי ס' , כִּי מֵאוֹתָהּ הַתְּבוּאָה מִכְרָה לְאֲשֶׁר הַעַמִּים , וְתֵהִי וְתֵהִי מוֹסַבֵּי עַל
הַתְּבוּאָה . וְהַרְבֵּי הַמִּתְרַגְּסִים הַבִּיּוֹן תְּבוּאָתָה כַּעֲנִין תְּבוּאָתָה שֶׁעַל לְחַטָּאת (מִשְׁלֵי י' ט"ז) שְׁעוּמַד
שֶׁסֶ מוֹל פֶּעֶלֶת לְדִיק (גַּעֲוִיּוֹן , עֲרוּעֶרְב) וּמִלַת וְתֵהִי מוֹסַבֵּי עַל לֹור (כְּדַעַת הַמְּפִרְשִׁים) שֶׁהוּא
הִיִּתָּה סוּחַרַת עַמִּים : (ד) אָמַר יֵם , לְדַעַת הַמְּפִרְשִׁים תֵּהִי הַכּוּוֹנָה עַל לֹור , וְאָמַר מַעוֹן
הַיָּם לְבֶאָוֶר , כַּעֲנִין עֲרוֹת עַל יִאֹוֹר עַל פִּי יִאֹוֹר (לְעֵיל י"ט ז') . וְהַרְבֵּי תִרְגַּם בְּדַעַת הַרְד"ק אִם

נהרגו והרי כמו שלא
 רוממתי בתילות וכן מ"י .
 ורבותי אמרו באגדה
 בושי לידון כי אמר ים מה
 אני שאין לי בנים ובנות
 לדאג עליהם שלא יתפשו
 בעוני איני משג' מלות קוני
 לעבור גבול חול אשר שם
 לי על אחת כמה וכמה
 בושי לידון שיש לך לדאג
 בגל אלה : (ה) כאשר שמע
 למכרים . אשר שמעו על
 מכרים שהנאתי עליהם
 עשר מכות וסוף טבעו
 בים : יחילו . יבהלו : כשמע .
 השואעים כשלא שמעו לור
 גם כי מנותיה של לור
 ידונומא אותן מכות דם
 ואז (יואל ג') דוגמת מנת
 דם . קול שאון מעיר (לקמן
 ס"ו) וקרקור הלפרדעים .
 ונהפכו נחליה לזפת ועפר'
 לגפרית (לקמן ל"ד) דוגמת
 מנת כנים וירשום קצת
 וקפד (סס) דוגמת מנת
 ערוב . ונשפטתי אתו בדבר
 (יחזקאל ל"ח) דוגמת מנת
 דבר . המק בשרו (זכריה
 י"ד) מנת שחין . וכרת
 הזוללים (לעיל י"ח) דוגמ'
 הנרד והארבה (עיין
 בילקוט וארא סי' קפ"ב
 שמייתי קראי אחריני על
 ברד וארבה) . וטבח גדול

(ה) כְּאִשֶׁר-שָׁמַע לְמַצְרַיִם

יִהְיוּ כְּשָׁמַע צָר:

(ו) עָבְרוּ תְּרַשִׁישָׁה

הַיְלִילוּ וַיִּשְׁבִּי אִי:

(ז) הַזֹּאת לָכֶם עֲלִיזָה

מִיְמֵי-קֶדֶם קִדְמָתָהּ

יִבְלוּהָ רַגְלֶיהָ

מִרְחֹק לַגּוֹר:

(ח) מִי יַעֲזֵב זֹאת עַל-צָר הַמַּעֲטִירָה

אֲשֶׁר סָחַרְיָה שָׂרִים

כְּנַעְנִיָה נִכְבְּדֵי-אָרֶץ:

(ט) יִהְיֶה צְבָאוֹת יַעֲזֶה

לְחַלֵּל גְּאוֹן כָּל-צְבִי

לְהַקְל כָּל-נִכְבְּדֵי-אָרֶץ:

(י) עָבְרֵי אֶרֶץ אֲרָם

בְּתִרְשִׁישׁ

אֵין מִזֶּה עוֹד:

י"ד

בארץ אדום (לקמן ל"ד) כנגד מנת בצורות . השיטה הזאת אם לור זו היא אדום רומי ואם לור
 ממש לפי שנסה אותה הים הוא אומר עליה כאשר שמע למלרים . ואני אומר שכל הענין מדבר
 בצור העיר שהרי סמוך לה לידון : (ו) עברו . אנשי לור לברוח לתרשישה : (ז) הזאת לכם
 עליזה . הרי נפלה לפניכם ויאמר לכם הזאת העיר שהיתה עליזה בעיניכם אשר מימי קדם
 קדמתה היתה עליזה עכשיו יובילוה רגליה מרחוק לבקש לה מנוח : (ח) כנעניה . חגריה כמו
 (הושע י"ב) כנען בידו מאזוני מרמה ולא יהיה כנעני ע"ד (זכריה י"ד) : (ט) כל לבי . מלכ חזק :
 (י) עברי ארץ . לגולה כיאור הזה שעולה ומתפשט : בח תרשיש . לור היושבת בים תרשיש : אין

ב א ו ר

שכתב וז"ל : כלומר שהים בעלמו שזור בנויה עליו היה מקונן על חרבן לור , וקינתו היתה
 מעוז הים לאמר : לא חלתי וגו' . והנה ע"ס דרבי במבוא לפרשה זאת יתפרש הפסוק הזה
 באר היטיב מסכים עם כל אשר נעשה , כי אמר בושי לידון לפי שלידון רבה פתחה שעריה
 למלך אשור , לכן יש לה להכלס , ויען הערים שהיו תחת ממשלת לור , והנה לבנות לה
 תחשבה , לכן יאמר עתה הים שיקונן לור לאמר לא חלתי וגו' כי נשארתי לבדי שכולה
 ונלמודה כאלו לא ילדתי מעולם , וזה הכירוש לדעתי נכון מאד . (ח) כאשר , עיין רש"י ,
 ובדבריו באר גם הראב"ע , אך שכפי הנראה לא תהיה הכוונה לדעת הראב"ע על עשר

המכות

(ה) ווען זיא קאמט דיא קונדע נאך מצרים, זיא ווערדען בעכען אָב דער קונדע פֿאַן צור.

(ו) פֿאהרעט הין נאך חרשיש,

היילעט, בעוואָהנער דער קיסטע!

(ז) איזט דאָז אייך, דיא פֿראָהבעלעכטע,

דיא אויס דער אורצייט איהרען אורשפרונג האַט?

נון טראַגען זיא איהרע פֿיסע,

אין דער פֿערנע צו פֿערווילען.

(ח) ווער בעשלאם זאָלעס איבער צור, דיא קראַנענדע,

דערען קויפֿלייטע פֿירשטען,

דערען ניערריגסטע דיא אַננעזעהענען דער ערדע?

(ט) דער עוויגע צבאות האַט עס בעשלאָססען,

צו ענטווירדיגען דען שטאַלץ אַללעס העררליכען,

צו דעטיטהיגען אַללע אַננעזעהענען דער ערדע.

(י) דורכפֿאהרע דיין לאַנד גלייך איינעם שטראַמע

דוא טאָכטער חרשיש,

דאָ איזט קיין אַנהאַלט מעהר.

זיינע

המכות שהבי' הקב"ה על המצריים, אך על ארץ אחרת שבאה על מצרים והיתה ידועה; אולם הרד"ק אמר כאשר ישמעו מצרים חרבן לור יפחדו לעצמם, כאשר חלו יושבי לור בשמעם כי האויב בא עליהם, והוא אחר את דרכו לפרש זה על נבוכדנצר כי נ"ל החריב תחלה את לור ואח"כ בא למצרי' כמפורש ביהזקאל, אולם זאת כל ימנע אותנו מלפרש זאת על שלמנאס', כי כפי הנראה היה מלך מצרים גם איש מלחמות לשלמנאסר שהרי נאמר (מ"ב י"ד) וימלא מלך אשור (שלמנאסר כנזכר שם) בהושע קצר אשר שלח מלכאים אל סוף מלך

מצרים, וא"כ כבר היה למצרים לדאוג אם ילכוד לור שהיא להם לחומה. והרב המתרגם אחר בדרך החכם געזעניוס, כי כשמע לור הוא באור לשמע שזכר בתחלת הפסוק, ושמוש הכ"ף של כשמע הוא כמו כאשר כדרכה במקור הפעלים (ח"ס), ושעורו יחילו כאשר ישמעו שמע לור. (ו) עברו, קלויני יושבי לור יברחו עם הונס אל תרשיש שהיתה בת לור כאשר אמרנו, כי פחדו פן תנתן העיר ביד מלך אשור. (ז) הוא, יתכן שנאמר זה נגד יושבי תרשיש שס נסו לעזרה כנגדי לור כאשר אמרנו, ואמר ראו אותם אשר תתפארו בלור אמכם לאמר, הנה העיר הקדומה הזאת הלא יסדה והבינה אותנו, ראו עתה כי גם היא נדדה הלכה, כי מה שהעיר החכם געזעניוס שהמאמר יובלוח רגליה מרחוק א"ל לפרש על המקומות שיסדה לור להיות לה למסחר (קאָוואַניען) כי שם היו עברו רק באניות, ולא יתכן לאמר יובלוח רגליה, אחשוב אני שאין זה טענה כלל, כי מדוע לא נאמר ע"ד השאלה גם על הבא בספינה שרגליו יובלוחו, הלא הרגלים נושאות הנוף בכל תנועתו, וכבר מצינו הפעל הלך גם על הרכב, כמו וירכב אחאב וילך יזרעאלה (מ"א י"ח מ"ה), וילך רכב הסוס לקראתו (מ"ב ט' י"ח) ועוד כמזהו, גם בעל ל"א יאמר בדרך ההעברה: "ער גינגיך וועסטאיינדיען" וכדומה, אף שלא הלך לשם ברגליו. מימי קדם, ידוע הוא שכל העמים הקדמונים התפארו לאמר כי המה ראשית הגוים ומחלצתם מימות עולם וכן עשו גם אנשי לור ולידון, וכבר ספר לנו הסופר העם קהרמט, כי כהן אחד מכהני לור הצטייחהו כי היכל אליל הערקועט אשר עמד בעת ההיא בעירם כבר נבנה זה אלפים ושלוש מאות שנה. (ח) מי יעץ, לדעתי גם זה עוד מדברי אנשי תרשיש שיסאלו איש לרעהו: מי יעץ? והנביא ישיב להם: ה' לבאות יענה וגומר. המעטירה, הוא בינוני הפועל מצונין הכבד הנוסף, לכן פירש הרד"ק שהיא נותנת עטרות לאחרים, כי כאשר ספרו לנו הקדמונים לא לבד הקימה לור מלכים לכסא בערי מחוזות פֿהעניליען, אבל גם בערי בנותיה (טֿהָטֿערֿטֿטֿחֿטֿען) הרחוקות, היא המליכה מלכים והפקידה סקידים ככל הישר בעיניה. כנעניה, לפי הפשוט הוא הכפל של סמריה, כי ידוע הוא שמעו לור היה רק ברוב סמרה; והרב שתרנס, "איהרע ניערריגסטע" שמר את דרכו, עיין למעלה י"ט י"ח. (י) עברו, רבו המפרשים בבאור הפסוק הזה, לדעת יונתן ורד"ק (ולדעתי הוא הפירוש הנכון) הוא כפל ענין של עברו תרשישה (פסוק ו'), והכוונה על לור שינוס מהר מארצו במרוצה כנחל העובר את גדותיו, ויברח לתרשיש, וצ"ל תרשיש הוא כמו לבת תרשיש ואין זה זר כנודע. אין מוזח עוד אין לך חוץ וקיום עוד במקום

מזח. אין לך עוד חזק
 ואזור לשנס מתנים. מזח
 לשון אזור כמו (תהלים
 ק"ט) ולמזח תמיד יתגרה
 וכל אזור לשון חזק:
 (יא) ידו נטה. הנוטה:
 ה' כוה אל כנען. כוה את
 קוראיו על כנען: לשמיד.
 כמו להשמיד וכן ללכת
 לגיד בזרעאל (מלכים ב'
 ט') כמו להגיד וכן לשמיע
 קול תודה (תהלים כ"ו)
 כמו להשמיע: מעזניה-טור
 וכידון משל כנען היו כמו
 שנאמר. את ידון בנורו:
 (יב) כתיב: אל ארץ כתיסו
 קומי עבירי גם שם לא
 ינוח לך. למה אני אומר
 קומי עבירי: (יג) הן ארץ
 כשדים זה העם לא היה.
 אשר לא כדו הוא להיות
 עם שהרי נקראו הגוי המר
 והנמכה (חנניק א') עם
 שוטה הוא מן הנבריות
 שהקב"ה מתערט עליהן
 על שנראה כמו ששנינו

(יא) יְדוֹ נָטָה עַל-הַיָּם
 הֲרָגִיז מַמְלָכוֹת
 יִהְיֶה צִוְּהָ אֶל-כְּנָעִי
 לְשִׁמְד מְעֻזָּיָה:
 (יב) וַיֹּאמֶר לֹא-תוֹסִיפִי עוֹד לְעַלּוֹז
 הַמְעַשְׂקָה בְּתוֹלֵת בֵּת-צִידוֹן
 בְּתֵיבִים קוֹמֵי עִבְרֵי
 גַם-שֵׁם לֹא-יָנוּחַ לְךָ:
 (יג) הֵן אֶרֶץ כְּשָׁדִים
 זֶה הָעָם לֹא הָיָה
 אֲשׁוּר יִסְדָּה לְצִיִּים
 הֵקִימוּ בְּחֵינָיו עוֹרְרוּ אֶרְמְנוֹתֶיהָ
 שָׁמָּה לְמִפְלָה:

כח"ס קרי. בחוניו קרי חילול

שלושה הקב"ה מתערט עליהם במסכת סוכה: אזור יסדה. להשנין בשליש שלו ספיוותיו בירניות גדולות כמו (לקמן ל"ג) כי אדיר: הקימו בחוניו. הם יקימו מזודותיהם על טור: בחוניו. לשון

ב א ו ר

הזה, ומזח הוא האזור כמו ולמזח תמיד יתגרה (תהלים ק"ט י"ט), ולפי שאזור הוא חזק המתנים נקרא החזק מזח, כי כן נאמר באזור בגבורה (תהלים ס"ה ז'), אזור נא בגבור חלטיך (איוב ל"ח ג') על האומץ והכח (ולדעת הרד"ק בשרשים הוא בהיפך כי עיקר הוראת מזח החזק ונשאל על הגבורה, לפי שהיא תחזיק המתנים, ואין סה המקום להתוכח עמו); ולדעת הראב"ע והרד"א יהיה הנושא בת תרשיש, והכוונה על אנשי תרשיש שהיו בעת ההיא בלור לעשות מסחר וקניין, וקרא להם כי ימהרו וינוסו אל ארצם כנחל שוטף, כי סה בלור אין עוד מזח, מקום לעמוד שם בטח. והחכם געועניוס (ואחריו איזהו מעתיקים חקשים מקני עמנו) בחר לו דרך אחר, ולדעתו אך טוב יבצר הנביא לבת תרשיש, והוא, כי עד עתה היתה טור מושלה בדרך בתרשיש (אשר היא יסדה כאשר אמרנו) ואמרו אך לנו נתנה הארץ, ולא הרשו לאנשי תרשיש לעשות מסחר גם בארץ מושבותם עם שאר העמים, וע"ז אמר כי עתה אחרי אשר נפלה טור תלך בת תרשיש לחסאי, תפרוק עול אמה מעליה ותפרון בארץ לסחור בה כיאור המתפשט, ולא יהיה לה עוד מזח כלומר עול אשר ימנעה מזה: ואם גם סמך החכם הזה יתדותיו בספרי הקורות, מ"מ לא אחשוב אנכי כי זה באמת בוונת קבוצו, כי א"כ הוא כל גדול יחדל המליץ מלקרוא לבת תרשיש, כי תשמח ותגיל בסור שבת מכתה כדרך הנביא הזה תמיד. ויותר יתכן בעיני שזה יעוד לתרשיש אולם לרעה ולא לטובה, והוא נמשך על הססוק הקודם שאמר שה' יעץ לחלל גאון כל טבו וגו', ולזה הוסיף לאמר שגם על תרשיש שאף היא היתה עיר גדולה רבתי עם ושמה ילא בגוים, גם עליה תעבור כוס התרעלה, וגם היא תגלה מארצה, כי בנהריו חרה ה' וכל האיים יחרדו מפניו. ומהעתקת הרב אין להכריע למי מהפרושים יסנה, רק זאת נדע שלדעתו בת תרשיש היא נושא המאמר. (יא) ידו נטה, ה' במאמר הגני עומד במקום שנים, והענין ה' ידו נטה

(יא) זיינע האַגער שטרעקטע ער איבערס מעער,
ערשטטערט קאַניגרייכע,

דער הערר געבאָט איבער כנען,

צו צערשטאַרען זיינע פֿעסטונגען.

(יב) ער שפּראַך: נימסערמעהר זאָללסט דואַ פֿאַרזאָלן קען,

דואַ געשאַנדעטע יונגער־ווי, טאַכטער צידון!

צו כתיים טאַכ' דין אויף, וואַנדערע הין!

אויך דאָרט ווירד ניכט רוהע דיר.

(יג) זעהע דאָ לאַנד דער כשדים!

(דיעזעס פֿאַלק וואַר אונבערדייטענר.)

אשור שטיפֿטעטע עם צום האַען,

זיאַ ערריכטעטען איהם וואַרטען,

נן צערשטאַרען זיאַ זיינע פֿאַללעסטע,

טאַען עם צום געטריסמער.

ה"י

נטה ונו', והנה כפימה
שפרשתי בכתוב הקודם
שהיעוד שם על חרבן
תרשים, א"כ המקרא הזה
מוסב על שתיקן, על לור
ועל צתה תרשים. אל
כנען, על כנען, וכנען
אם שהוא שם היחס, כי
לור מערי כנען היתה
כידוע, שהרי לידון היה
צבור כנען (בראשית י'
ט"ו), ומלפנים בטרם
נתעלה לור היתה לידון
רבה אם הממלכה, וקרא
גם את צתה תרשים בשם
אמה, או שכנען הוא שם
קבוץ בלשון יחיד לעדת
סוחרים כמו כנען בידו

מאזני מרמה (הושע י"ז ח'), וגם תרשים היתה סוחרת עמים כאשר זכרנו. לשמיד, עיין רש"י.
מעונייה, הנו"ן תמורת אות הכפל, כמו קנני למלין (איוב י"ח ז') שהוא כמו קני משרש
קלן, וכן חסדי ה' כי לא תמונו (איכה ג' כ"ג) (מדברי הרד"ק), ואמר מעונייה בכנוי נקבה,
כי הכוונה אם על האומה כנענית או על עדת סוחרים כאשר אמרנו. והראש"ע פתרהו
בחסרון מלת ארחת, ושעורו ה' כוה אל ארחת כנען לשמיד מעונייה. (יב) ויאמר, השם
אמר כן על לור (רד"ק). המעשקה, את לור בת לידון (כי בטרם נבנתה לור היתה לידון
ראש הממלכה לכן נקראה לור בת לידון) שאת בעת מעשקה, לא תוסיפי עוד לעלו. ואמר
הרד"ק שאין הכוונה שכל תעלו עוד לעולם רק לזמן רב, כי לשבועים שנה עוד נפקדה
לור כאשר יבאר. ויונתן תרגם לא תוספון עוד למתקף דהויתון אנסין לעמא די בלידון
ע"כ, והנה לדעתו יהיה נאמר עוד על הזמן העבר, והמעשקה הוא הפעול תחת הפועל,
ושעורו הפעשקה, כמו בת צבל השדודה (תהלים קל"ז ח') כאשר הערנו זה פעמים, והענין
בתחלה היתה לידון עיר המלוכה, והיתה מושלת בכל המחוזות, ועתה נשאה לור ראש
והבליחה, ודכאה תחת רגליה כל ערי ארצה וגם לידון. וזה הפירוש נראה בעיני יותר
נכון, ויתורגם: ניכט אעהר זאָלסט דואַ טריחוואַפירען, חונטערדריקערין דער יונגפרייניכען
טאָכטער צידון'ס. לא ינוח לך, לדעת החכם גשעניוס הענין לפי שזור לחלה את בנותיה
(קתוניהען), לכן גם הנה עתה בוז יבזו לאמן, ולא יתנו לה יד לשבת בטח בארץ. (יג) וח
העם לא היה, לדעת רוב המפרשים יובן זה בחסרון מלת אשר, זה העם אשר לא היה,
ולדעת יונתן תחסר כ"ף הדמיון, ושעורו כלל היה ותרגם כדלל הוה (והחכם גשעניוס לא
ירד כלל לכוונת יונתן עיין בדבריו), והענין שלא יתחשב בגוים ולא יבא לו שם בעמים.
אשור יסדה, יסדה מוסב על ארץ לפיכך היא בל"ג. לציים, לדעת חכמי העמים ליושב
זיים, כמו לפניו יכרעו זיים (תהלים ע"ג ט'), וזי הוא כמו ליה שענינו מדבר ואממה,
והכוונה על כשדים שהיו מראי מדבר שודדים וחומסים (ויש סמך לדבר מן כשדים שמו שלשה
ראשים איוב א' י"ז), ואשור עשה גדודי כשדים לעם לשכון בארץ נוצרת. ולדעת הרב
המתרגם יהיה לזיים למקום שיבנו זיים, כלומר נמל לאניות (החשען), וגם הרד"ק אמר
זיים הוא מענין זי אדיר (לקמן ל"ג כ"א) (אך שהוא פירש תוכן הכתוב בענין אחר ע"ש)
וכן כתב רש"י עיין בדבריו; והרד"א כתב המה אניות שיש ההולכות לשלול שלל ולבזו בז
מסה אל מה (רובטיפפע), והוא לדעתי נכון מאד, כי מלת זיים תכלול שתי הוראות
יחד, האחת הוראת ספינה, והשנית מענין מדבר, כלומר אניות פראות אשר יגזלו ויחמסו
לכל עובר ארקות ימים, כי מדבר הוא משכן שודדים כנודע. הקימו בחוניו, מענין עופל
ובחן (לקמן ל"ג י"ד) שהוא המגדל, ופה הכוונה על המגדלים אשר יערכו הכרים על עיר
להלחם בהם עם העומדים על החומה, ואמר כי הכשדים עם לא היה נלחמו על לור ובזו
עליה מנור - עוררו ארמוניה, אענין ערו ערו עד היסוד זה (תהלים קל"ז ז'), ולא

שנאמת

עופל ובחן (לקמן ל"ב)
 בורפרייץ בלע"ז שעושין
 לשכור על הכרכים:
 עוררו ארמנותיה. יחריבו
 לשון ערו ערו (תהלים
 קל"ז) לשון נחילה עד
 היסוד: (טו) ונשבת לור.
 לפי שמזכירה בלשון גנאי
 לשון זנום אמר ונשבת
 בזונה ששכחיה אהביה אף
 היא תשבת מאין סומרי'
 וחגרים פונים אליה לפי
 שמהיה חריבה: כימי מלך
 אחד. ימי דוד שנעים
 שנה היו ואיני יודע מה
 הסימן הזה הניתן כאן:
 יהיה לזכרון. זכרון מעט
 שתתגער משפלות' ותחזו'
 לאותן שהיו רגילין אללה
 לחזו' אלי' לשב לקדמות':
 כשירת הזונה. שרואה
 שאין פונה אליה ונושאת
 קול ערב ונעים בשיר
 אולי תערב על מאהביה:
 (טו) הרבי שיר. כלומר
 אף הרבי תחוננו' והשפילי
 גאותך: (יו) לאתננה.
 לקדמותה ולעושרה ע"י

(יד) הילילו אנחות תרשיש
 כי שדד מעזכן:
 (טו) והיה ביום ההוא
 ונשבת צר שבעים שנה
 כימי מלך אחד
 מקץ שבעים שנה
 יהיה לצר כשירת הזונה:
 (טז) קחי כנור סבי עיר
 זונה נשבתה
 הטיבי נגן
 הרבי שיר
 למען הזכרי:
 (יז) והיה מקץ שבעים שנה
 יפקד יהוה את צר
 ושבה לאתננה
 וזנתה את כל מלכות הארץ
 על פני האדמה:

והיא

הח' רפה

סחורתה ומכנה אותה בלשון גנאי: וזאת סחורה אף בלשון גנאי כינה אותה:
 קדש

ב א ו ר

שנאמת עוררו הארמנות ושמה למפלה, שהרי כבר אמרנו לך שלא נלכדה לור בעת ההוא,
 אך הענין שבו דיק בעבור לעורר ארמנות ולשמה מפלה, כן הוא המשך המאמרים כפי
 חלוקת הנגינה, וכן דעת רש"י ע"ש. והרב המתרגם הלך בעקבות קל"ח מפרשי בני עמנו,
 כי הקימו בחוננו מוסב על אזור, שהוא הקיס לעם כשדים מגדלים, כלומר בנה לו מבצר
 על שפת הנמל (החפצן) להגן בעד הספינות אשר יחנו שמה. — והנה אין מפסוק הזה
 להוכיח כמו שחשבו רבים שהנבואה הזאת נאמרה על נבוכדנצר לפי שהזכיר הכשדים, כי
 נהפך הוא מכאן ראוי לשתור הדעת הזאת כמ"ש החכם געועניוס, שהרי בימי נבוכדנצר
 היו הכשדים עם גדול וגורא לכל סביביו, ואיך יאמר עליו שהוא עם לא היה (ובפרט
 לדעת יונתן שהכוונה בלא היו שמשמע שעוד עתה בלא נחשב הוא), אבל הענין הוא שהיו
 במחנה אזור כשדים (כמו שהיו במחנה סנחריב בני עילם וקיר כנזכר לעיל כ"ב ו'), כי
 ישראלים האלה אף על חרבם יחיו, ולכן הושברו לכל אשר יבטח בזרועם, וכאשר ספרו
 לנו

י ש ע י ה כ ב

(יד) היילעט, איהר שיפפע פאן הרשיש!

דען צערשטאָרט איזט איירע פעסטע.

(טו) אונר עם געשיעהט אן יענעם טאָגע,

דאָס צור פֿערגעססען ווירד זיעבענציג יאהרע

גלייך דער צייט־איינעם געוויססען קאָניגס.

נאָך פֿערלויף דער זיעבענציג יאהרע

ערגעהט עם צור, געמאָס דעם ליעדע פֿאָן דער בולה־
דירנע:

(טז) ינים דיא ציטהער, אומוואַנדלע דיא שטאָרט,

דיא פֿערגעסענע בולה־דירנע!

ציינע דרך אויס אים שפיעלע,

שטרענגע דרך אן אים געוואַנגע,

איין דאָס טאָן דיין געדענקע!

(יז) אונר עם געשיעהט נאָך פֿערלויף פֿאָן זיעבענציג יאהרען,

בעדענקט דער עוויגע וויעדער צור;

דאָך קעהרט זיא צוריק צו איהרעם בולה־עראָהן,

אונר בולהט מיט אַללען קאָניגרייכען דעם ערבֿאָדענס.

דאָן

ב א ו ר צ ה

לנו סופרי ימי קדם,
גם היו מלכי אשור
מושלים בארץ בכל כמ"ג
(מ"ב י"ז כ"ד) ויבא מלך
אשור מבבל ומכותא וגו',
ואמר הנביא שכל כך
נסרחה חכמת אנשי לור
עד שגם הכשדים פראי
אדם, אשר אס גם המה
גבורי כח, אינם מלומדי
בחכמת מערכת הלכא
להלחם על עיר בצורה
וללור עליה ולהשחית
חומותיה, גם המה הקימו
בחוניו- (יד) שדר מעוכן,
לור שהיתה מעוז הים
כאשר אמר, ולפי דרכי
שאף על תרשיש יעד
הנביא רעה, יתכן כי
במעזכן כוון לתרשיש
עלמה. והנה מה נשלים
חלק האחד מחזון לור,
ולכן סיים כמה דפתח
כדרך המזוררים, כמו
בתהלים פרשה ח' ורבים
כמוהו, ומעתה אך טוב
ושלו יבשר כדרכו כי תשוב
לור לאיתנה. (טו) כימי
מלך אחד, כל המבארים
לא מלאו ידיהם בפירוש
המאמר הזה (עיין רש"י

ורד"ק), והיותר נכון מכללם הוא עוד פירוש הראב"ע שכתב וז"ל: מלכות נבוכדנצר ובנו
ובן בנו כי כאחד יחשבו ע"כ. ואם גם אנחנו כל נחזיק שהנבואה הזאת תורה על נ"ג,
מכל מקום בעיקר הפירוש נסכים עמו, שענין מלך אחד זרע מלך אחד (דינאסטיע)
כמו ארבעה מלכין יקומון מן ארעא (דניאל ז' י"ז) שפירושו מלכויות, ותהיה הכוונה על
זרע המלוכה אשר עתה בצור, כי כל ימים אשר ישבו המה לכסא תהיה ממלכה שפלה,
וכמ"ג הרד"א כי עוד לא נכרתה המלוכה מצור מכל וכל, רק הושפל גאוונה, ושמוש הכ"ף
במלת כימי הוא כמו בי"ת, וענינו, וועהרענד. והנה על פירוש הראב"ע כתבו חכמי העמים
שאין זה נכון, כי שנות שלשה המלכים האלה, נ"ג ובנו ונכדו מעת אשר החרבה לור ע"י
נ"ו, כל יעלו למספר שבעים שנה; אבל באמת אין זה טענה, כי המספר שבעה או שבעים
הוא רק מספר כללי ע"ד הפלגה מבלי להאקיק על עודף וחוסר שנים מה, כאשר כתב גם
הרד"ק בכמה מקומות; אולם הרב המתרגם בחר לו דרך אחר ותמך יתדותיו בספרי ימי
קדם, ובזה הסיר כל המכשלה ממאמר הסתום הזה וז"ל: יתכן שרימוז על מלך אחד אשר
המית סבדסטארט (Abdasartus) מלך לור ומלך תחתיו, ולא נזכר שמו בספר דברי
הימים למלכי לור, והיה נשכח גם בימי הנביא. יהיה לצור כשירח הזונה, כלומר שיהיה
ללור כאמור בשירת הזונה, והיה זה שיר לעג על זונה נשכחה, והיה ידוע להמון בימים
ההם, ואמר הרד"ק שדמה לור לזונה, לפי שאליה באו סוחרים ארץ ממרחקים ע"כ. וכן
אמר נחום (ג' ד') על נינוה: מרב זנוני זונה טובת חן וגו'. (טו) קחי כנור, כן היה
שיר הזונה, והנביא לא זכר רק חלק ממנו, והנה עוד עתה דרך הקדשות בארץ המזרח
שיראזות בכלי שיר בשוקים וברחובות להעות לב האנשים אליהן, וזה משל על לור, כי תאמץ
בכל

(יח) קדש לה' עתידים
בדיקים לבזו אותה כשיב'
מלך המשיח: לא יאזרי
להיות אומר למלפיה:
ולא יחסן. לא ינחילה
לבניהם: ולמכסה עתיק.
למלבושי נוי עתיק משבח
כמו ידברו עתק (תהלים
ז"ד):

(יח) וְהָיָה סַחֲרָהּ וְאַתְנַנְּהָ
קִדְשׁ לַיהוָה
לֹא יֵאָצֵר וְלֹא יִחַסֵּן
כִּי לַיִשְׁבִּים לְפָנָי יִהְיֶה
יְהִי סַחֲרָהּ
לֹאֲכַל לְשִׁבְעָה
וְלִמְכֹסָה עִתִּיקָה:

כד (א) הנה ה' בוקק
הארץ ובולקת-הרי ובואה
זו פורענות לישראל לפי
שניבא להם נחמה זו והם
גתידים לראות לפנייה
צרה רבה לכך אמר להם
לא לכם אני אומ' שתירשו'
כי הנה הקב"ה בוקק
ובולק אתכם והנותרים
מכם ליום הגאולה המה
ישאו קולם ירונו זהו סוף
הענין ולהם נבאתי
הנבואה הטובה. בוקק
מרוקן. ובולקת מחריבה:
ועוה פניה. והבהיל
משוכה יעוה לשון נעויתי
משמוע (לעיל ז"א):
(ב) [תוספת] והיה כעס
בכהן. לא כאשר הולכי
דרכים שהאדון מוליכו
עבדו והגבירה מוליכה
שסתה האדון נכבד
והעבד נקלה הגבירה
נכבדת והשפחה נקלית
אבל כשהשפחי מוליך
השבוים הכל שוין לפניו:

כד

(א) הִנֵּה יְהוָה בּוֹקֵק הָאָרֶץ
וּבּוֹלֵקָהּ וְעוֹה פָּנֶיהָ
וְהַפִּיץ יִשְׁבִּיָּהּ:
(ג) וְהָיָה כְעֵס בְּכֹהֵן
כְּעֵבֶד כְּאֲדָנָיו
כְּשִׁפְחָה כְּגַבְרָתָהּ
כְּקוֹנָה כְּמוֹכֶר
כְּמִלְוֶה כְּלוֹה
כְּנִשְׂאָה כְּאִשֶּׁר נִשְׂאָ בּוֹ:

חוק

כה' רפה. כז"ל

קוונה כמוכרי בזמן שהעם יושב על נחלתו לבטח הקונה שמת והמוכר עכב שלא ישוב לממכרו
אבל כשהשפחי מוליכס הקונה אל ישמת והמוכר אל יתאבל וכן כמלוה כלוה שניהם שוים
שהלוה אין לו לפרוע והמלוה אס לא הלוה לזה היה השפחי נוטלו כמו כן כנושה באשר
נושה בו לזה נוסל בנסף ונושה נוסל בכל שאר דברים כגון יין ושמן ותבואה ולבש בלכת"ב
(דברים)

ב א ו ר

בכל כחה להשיב אליה סחר גוים כזימי קדם, ולבסוף שבעים שנה ימלא חפנהי (יח) והיה
סרה, נבוכו מאד גם חכמי ישראל גם חכמי העמים להוציא לאור מתי נתקיים היעוד
הזה, פנינו לימין ואין עוזר לשמאל ואין מושיע, רש"י ורד"ק החליטו שניבא על הגאולה
העתידה, ואנכי אתמה מאד על דבריהם, כי הלא כפי קבלת חז"ל יורשו בני ישראל את
כל הארץ אשר נשבע ה' לאברהם לתת להם (עיינ פירש"י בראשית ט"ו י"ט), וזוה וכידון
בצר נפלו לנחלת בני ישראל כמפורש בספר יהושע (י"ט), וא"כ מה חידוש יש אם יאבו
בני ישראל בה כי יבדו ויובילו שי לאלפי ישראל, ואף כי אמר ואת ננה שהוא לננאי